

УДК 342.34

DOI: 10.15587/2523-4153.2020.211034

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЛЕГІТИМАЦІЙНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

О. А. Колодій

Наукова стаття «організаційно-легітимаційні права та обов'язки Українського народу» присвячена дослідженню загального розуміння категорій «організація», «легітимація», а також розгляду таких видів організаційно-легітимаційних прав та обов'язків Українського народу, або його частини як: право брати участь в управлінні державними справами; право на участь у загальнодержавних та місцевих виборах; право на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій; право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські об'єднання; право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів; право тієї частини, що працює, на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів. Орім цього, метою даного наукового дослідження, за його результатами, є виокремлення певних узагальнень, визначень, висновків, пропозицій та рекомендацій спрямованих на: удосконалення організаційно-легітимаційних прав та обов'язків Українського народу; для подальшого опрацювання теоретичних і практичних проблем, що стосуються прав та обов'язків Українського народу; для якісної підготовки, внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів, а саме підготовки проектів Законів України «Про статус Українського народу», «Про всеукраїнський референдум», «Про місцеві референдуми» та багатьох інших; для викладання навчальних дисциплін: «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», а також під час написання підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів

Ключові слова: організація, легітимація, організаційно-легітимаційні права та обов'язки, Український народ, участь в управлінні, вибори, збори, мітинги, звернення, страйк

Copyright © 2020, O. Kolodiy.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Сьогодні, в процесі становлення України, як правової та демократичної держави, а Українського народу як суверенного і єдиного джерела влади, слід зазначити, що надзвичайно важливим елементом конституційно-правового статусу Українського народу є саме організаційно-легітимаційні права та обов'язки. Адже саме їх наявність демонструє як у середовищі національного суспільства та держави, так і на рівні міжнародної спільноти право органів держави та місцевого самоврядування здійснювати владу стосовно своїх громадян на засадах правомірності та законності.

2. Літературний огляд

За доктринальну основу для написання статті, насамперед, було обрано роботи Завадського Й. С., Осовської Т. В., Юшкевича О. О., які досліджували категорію «організація», та Вебера М., Бергера П., Лукмана Т. [1, с. 398–401], які найбільш вдало висвітлили поняття «легітимація». Нормативною основою статі є Конституція України, міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, конституції закордонних країн світу.

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження вбачається у з'ясуванні теоретичного матеріалу щодо організаційно-легітимаційних прав та обов'язків Українського народу та обґрунтування, на цій основі, положень, узагальнень, визначень, висновків, пропозицій та рекомендацій спрямованих на їх удосконалення.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. З'ясувати теоретичний матеріал щодо організаційно-легітиміаційних прав та обов'язків Українського народу, як елементів його конституційно-правового статусу.

2. Узагальнити формалізацію, зміст та сутність організаційно-легітиміаційних прав та обов'язків народів у закордонних країнах.

3. Запропонувати положення, узагальнення, визначення, висновки, пропозиції та рекомендації спрямовані на удосконалення організаційно-легітиміаційних прав та обов'язків Українського народу.

4. Конституційно-правова сутність організаційно-легітиміаційних прав та обов'язків Українського народу

Оскільки у статті будуть досліджуватися організаційно-легітиміаційні права та обов'язки Українського народу то розпочати доцільно із загального розуміння категорій «організація», «легітиміація».

Що стосується категорії «організація» то представники економічної науки Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. стверджують, що «... організація (англ. organization) –

1. ознака (властивість) явищ, речей, подій, що розглядаються як система, який визначає взаємозалежну поведінку частин цілого.

2. форма об'єднання людей для їх спільної діяльності в рамках структури; установа, покликана виконувати задані функції, вирішувати встановлене коло завдань, наприклад, школа, інститут, банк, урядова установа.

3. процес делегування завдань і повноважень (звичайно підлеглим) для досягнення цілей організації, див. *функції організації*» [2, с. 213].

А «ЛЕГІТИМАЦІЯ –

1) процес визнання соц. суб'єктами значущості сусп.-політ. реальності як у цілому, так і в її окр. проявах та складових (М. Вебер);

2) спосіб пояснення і виправдання соц. та політ. відносин, їх когніт. та нормат. інтерпретація (П. Бергер, Т. Лукман).

Поняття «Л. влади» позначає процес набуття владою сусп. значущості. Достатня значущість влади, яка може розумітись як її легітимність, надає можливість носіям влади здійснювати визначальний вплив на сусп.-політ. процеси» [1, с. 398–401].

Що стосується організаційно-легітиміаційних прав та обов'язків Українського народу, то слід зазначити, що найбільш загальним є його право брати участь в управлінні державними справами, що передбачене частиною 1 ст. 38 Конституції України. На жаль, воно викладається, як право громадян України, а не Українського народу. Але варто визнати, що право брати участь в управлінні державними справами є самостійним правом громадян України, яке у зв'язку із тим, що є деталізацією закріпленого у частині 2 ст. 5 Конституції України, положення, згідно якого носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, що здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, перетворюється у найбільш загальне право Українського народу.

Беззаперечно, що право брати участь в управлінні державними справами є видом соціального управління. А тому зазначимо, що управління – функція високоорганізованих систем (соціальних, біологічних, технічних), що забезпечує їхню структурну цілісність, підтримання заданого режиму діяльності, реалізацію програми по досягненню мети. Головне завдання управління – забезпечення цілеспрямованої дії на керовану систему, тому будь-яке управління цілеспрямоване. Соціальне управління відрізняється найскладнішою, ієрархічно організованою структурою. Разом з тим соціальне управління – визначальний атрибут будь-якого суспільства, який притаманний суспільному організмові на усіх рівнях його структурної організації. Соціальне управління завжди спрямоване на забезпечення життєдіяльності суспільства, його інститутів та їх розвиток [3, с. 657–658].

Виходячи з цього можна стверджувати, що право брати участь в управлінні державними справами Українського народу означає вид і міру його можливої поведінки стосовно утворення, врегулювання, координації, контролю, реорганізації та ліквідації усього механізму держави, тобто державних підприємств, установ, державних органів та їх посадових осіб.

Ще одним організаційно-легітиміаційним правом Українського народу або його частини є право на участь у загальнодержавних та місцевих виборах, передбачене, насамперед, ст.ст. 69–71 Конституції України, у процесі яких формуються представницькі органи держави та місцевого самоврядування [4]. І як тут не згадати за частину 3 ст. 21 Загальної декларації прав людини, прийняту і проголошену резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., яка закріплює, що «Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування» [5].

Беззаперечно, що істотно ускладнює реалізацію цього права наявність:

а) грошової застави, яка відповідно до частини 1 ст. 101 Виборчого кодексу України від 19 грудня 2019 р., набув чинності з 1 січня 2020 р., № 396-IX «... вноситься партією, яка висунула кандидата на пост Президента України, або кандидатом на пост Президента України, висунутим шляхом самовисування, у безготівковому порядку на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії (після початку виборчого процесу та до подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації) в розмірі шістсот п'ятдесяти мінімальних заробітних плат, встановлених на день початку виборчого процесу» [6], адже частина 2 ст. 24 Конституції України передбачає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознакою майнового стану [7];

б) аналогічно попередньому, грошової застави у розмірі однієї тисячі мінімальних заробітних плат, що, відповідно до частини 1 ст. 156 Виборчого кодексу України від 19 грудня 2019 р., набув чинності з 1 січня 2020 р., № 396-IX, вноситься партією, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати, після початку виборчого процесу та до подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати у безготівковому порядку на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії [8].

Незважаючи на зазначені обставини, які ускладнюють реалізацію виборів вони є важливими, обов'язковими та мають усі підстави для існування у майбутньому тому, що:

- 1) народ визнається суб'єктом влади, її джерелом, а не держава чи навіть суспільство;
- 2) народ не може, з огляду на складність та динамічність сучасного розвитку суспільства та держави, безпосередньо та постійно здійснювати владу;
- 3) він змушений делегувати певні повноваження постійно діючим представницьким органам та інститутам;
- 4) способом такого делегування виступають вибори.

Недостатньо регламентованим у Конституції України є організаційно-легітимізаційне право Українського народу або його частини на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій, що передбачене ст. 39 Конституції України. Це пояснюється тим, що воно врегульовувалось Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» від 28 липня 1988 року № 9306-XI, але згідно з Рішенням Конституційного Суду № 6-рп/2016 від 8 вересня 2016 року зазначений Указ визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) [9].

Разом з тим необхідно визнати, що Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» від 28 липня 1988 року № 9306-XI все ж гарантував громадянам свободу зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Врегулював їх організацію і проведення, а саме, передбачав: порядок подання заяви у виконавчий комітет відповідної місцевої ради; суб'єктів ініціювання подання заяви; форму, строк та зміст заяви; її розгляд і повідомлення про прийняття рішення; оскарження рішення у вищестоящий виконавчий і розпорядчий орган; забезпечення необхідних умов для проведення зборів, мітингу, вуличного походу або демонстрації; безпосереднє їх проведення; обов'язки та заборони для їх учасників та сторонніх осіб; підстави для заборони або припинення проведення; відповідальність та відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій [9].

Ст. 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР називається «Загальні збори громадян», але фактично присвячена праву на загальні збори громадян за місцем проживання. При цьому кидається у вічі те, що врегульовується не право територіальної громади села селища, міста, на загальні збори, що було б логічним оскільки у цьому Законі України має йтися саме за місцеве самоврядування, а про право усіх громадян України. Адже стверджується, що загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення, їх рішення враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності, тобто лише враховуються, але не обов'язково реалізуються, а тим більше виконуються і порядок їх проведення визначається законом та статутом територіальної громади [10]. І, знову ж таки, припис про те, що порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади є зовсім не зрозумілим, оскільки законом має визначатися порядок проведення загальних зборів усіх громадян України за місцем проживання безвідносно до місцевого самоврядування, а статутом - порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, які є членами територіальної громади села, селища, міста.

Організаційно-легітимізаційним правом Українського народу або його частини є право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські об'єднання, що регламентоване ст. 36 Конституції України та Законами України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2365-III та «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI.

Одразу ж, хотілося б звернути увагу на той факт, що така регламентація цього права не відповідає міжнародним стандартам, адже конституції закордонних країн проголошують політичні партії виразниками та реалізаторами народної волі. Так, Конституція Португальської Республіки від 2 квітня 1976 р., набула чинності 25 квітня 1976 р. у частині 2 ст. 10 встановлює, що політичні

партії суперничають у справі формування і вираження народної волі, при цьому поважаються принципи національної незалежності, єдності держави і політичної демократії [11]. Ст. 137 Федеральної конституції Швейцарської конфедерації, затвердженої загальнонаціональним та кантональним голосуванням 18 квітня 1999 р., вступила в силу із 1 січня 2000 р. передбачає, що політичні партії приймають участь у формування думок і волі народу [12]. У ст. 6 Іспанської Конституції, схваленої Генеральними Кортесами на пленарних засіданнях Конгресу Депутатів і Сенату 31 жовтня 1978 р., затвердженої Іспанським народом на референдумі 6 грудня 1978 р., підписану Й. В. Королем перед Генеральними Кортесами 27 грудня 1978 р. зазначається, що політичні партії являють собою вираження політичного плюралізму, сприяють формуванню і виявленню волі народу і є основним інструментом політичної участі. Аналогічні норми права передбачені у конституціях багатьох інших зарубіжних країн, наприклад, у конституціях Білорусі, Болгарії, Вірменії, Румунії і т. д. [13, с. 281].

У зв'язку із зазначеним видається не обґрунтованим та нелогічним викладення ст. ст. 36 та 37, які присвячені врегулюванню конституційно-правового статусу політичних партій та громадських організацій, у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України.

Відповідно до вітчизняного законодавства під політичною партією розуміється «... зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах», а рішення про створення політичної партії приймається на її установчому з'їзді (конференції, зборах) і має бути підтримано підписами не менше 10 тисяч громадян України, які відповідно до Конституції України мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим [14]. А «Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [15].

До організаційно-легітимізаційних прав Українського народу належить право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, регламентоване ст. 40 Конституції України та Законом України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР [16].

При цьому хотілося б наголосити, що дійсно це право Українського народу: по-перше, більш оптимально може бути реалізованим його частиною, або, навіть окремим представником; по-друге, воно належить не тільки громадянам України, які і складають Український народ, але й іншим фізичним особам, коло яких навіть не визначається, і, по-третє, і це найбільш важливо, воно забезпечене обов'язком державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Треба відверто визнати, що Україна здійснила певні заходи по запровадженню та подальшому удосконаленню права направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, але цей процес має посилюватись і розширюватись. Свідченням цього є світовий досвід, запровадження права на петиції, наприклад, наявність Комісії з петицій у Бундестазі – нижній палаті Парламенту Федеративної Республіки Німеччини [17] або Комітету із петицій Європейського парламенту [18].

Організаційно-легітимізаційним правом Українського народу є право тієї його частини, що працює, на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів, регламентоване ст. 44 Конституції України та Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. № 137/98-ВР, адже відповідно до його абзацу 4 частини 1 ст. 3 сторонами колективного трудового спору (конфлікту) на національному рівні можуть бути «... наймані працівники однієї або декількох галузей (професій) чи профспілки або їх об'єднання чи інші уповноважені найманими працівниками органи та всеукраїнські об'єднання організацій роботодавців...» [19].

До речі, про це ж свідчить і Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23 грудня 2010 р. № 2862-VI, який у частині 1 ст. 4 встановлює, що соціальний діалог здійснюється на національному, галузевому, територіальному та локальному (підприємство, установа, організація) рівнях на тристоронній або двосторонній основі, а у абзаці 1 частині 2 ст. 4, що до сторін соціального діалогу належать «на національному рівні – профспілкова сторона, суб'єктами якої є об'єднання професійних спілок, які мають статус всеукраїнських; сторона роботодавців, суб'єктами якої є об'єднання організацій роботодавців, які мають статус всеукраїнських; сторона органів виконавчої влади, суб'єктом якої є Кабінет Міністрів України» [20].

Зразу ж кидається у вічі те, що в обох випадках йдеться про національні сторони колективного трудового спору (конфлікту) та національні сторони соціального діалогу, тобто сторони на

найвищому, національному або загальнонародному рівні. До того ж, Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23 грудня 2010 р. № 2862-VI передбачає статус Національної тристоронньої соціально-економічної ради, всеукраїнських об'єднань профспілок, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, Національної служби посередництва і примирення, участь сторін соціального діалогу на національному рівні у міжнародних заходах, в тому числі, конференціях Міжнародної організації праці [20].

5. Результати дослідження

Можуть бути використаними у:

- науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання теоретичних і практичних проблем, що стосуються прав та обов'язків Українського народу;
- процесі правоутворення – для якісної підготовки, внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів, а саме підготовки проектів Законів України «Про статус Українського народу», «Про всеукраїнський референдум», «Про місцеві референдуми» та багатьох інших;
- навчальному процесі – для викладання навчальних дисциплін: «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», а також під час написання підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів.

6. Висновки

Підсумовуючи викладене можна сформулювати наступні положення, узагальнення, визначення, висновки, пропозиції та рекомендації спрямовані на удосконалення організаційно-легітимізаційних прав та обов'язків Українського народу:

1. Право брати участь в управлінні державними справами у зв'язку із тим, що є деталізацією закріпленого у частині 2 ст. 5 Конституції України, положення, згідно якого носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, що здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, перетворюється у найбільш загальне право Українського народу. Воно означає вид і міру його можливої поведінки стосовно утворення, врегулювання, координації, контролю, реорганізації та ліквідації усього механізму держави, тобто державних підприємств, установ, державних органів та їх посадових осіб.

2. Істотно ускладнює реалізацію права на участь у загальнодержавних та місцевих виборах наявність грошової застави, яка існує відповідно до Виборчого кодексу України від 19 грудня 2019 р., набув чинності з 1 січня 2020 р., № 396-ІХ. Незважаючи на зазначену обставину вибори є важливими, обов'язковими та мають усі підстави для існування у майбутньому.

3. Недостатньо регламентованим є організаційно-легітимізаційне правом Українського народу або його частини на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Переконані, що законом України має визначитися порядок проведення загальних зборів усіх громадян України за місцем проживання безвідносно до місцевого самоврядування, а статутом територіальної громади села, селища, міста – порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, які є членами територіальної громади села, селища, міста.

4. Регламентація права на свободу об'єднання у політичні партії та громадські об'єднання не відповідає міжнародним стандартам, адже конституції закордонних країн проголошують політичні партії виразниками та реалізаторами народної волі. У зв'язку із зазначеним видається не обгрунтованим та нелогічним викладення ст. ст. 36 та 37, які присвячені врегулюванню конституційно-правового статусу політичних партій та громадських організацій, у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України.

5. Право Українського народу направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів: по-перше, більш оптимально може бути реалізованим його частиною, або, навіть окремим представником; по-друге, воно належить не тільки громадянам України, які і складають Український народ, але й іншим фізичним особам, коло яких навіть не визначається, і, по-третє, і це найбільш важливо, воно забезпечене обов'язком державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб розглянути звернення і дати обгрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Україна здійснила певні заходи по запровадженню та подальшому удосконаленню права направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, але цей процес має посилюватись і розширюватись.

6. Право тієї частини Українського народу, що працює, на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів, стосується сторін на найвищому, національному або загальнонародному рівні.

Література

1. Максимов, С. І. та ін. (Ред.) (2017). Велика українська юридична енциклопедія. Т. 2: Філософія права. Харків: Право, 1128.
2. Завадський, Й. С., Осовська, Т. В., Юшкевич, О. О. (2006). Економічний словник. Київ: Кондор, 356.
3. Філософський енциклопедичний словник. Довідкове видання (2002). Київ: Абрис, 751.
4. Конституція України (1996). Закон України № 254к/96-ВР. 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України, 30, Ст. 141.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1948 р. Код акта 45085/2008. (2008). Офіційний вісник України, 93, 89, Ст. 3103.
6. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р., набув чинності з 1 січня 2020 р., № 396-IX (2019). Голос України, 251.
7. Конституція України (1996). Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 30, Ст. 141.
8. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р., набув чинності з 1 січня 2020 р., № 396-IX (2019). Голос України, 251.
9. Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР (1988). Указ Президії Верховної Ради СРСР № 9306-XI. 28.07.1988. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v9306400-88>
10. Про місцеве самоврядування в Україні (1997). Закон України № 280/97-ВР. 21.05.1997. Відомості Верховної Ради України, 24, Ст. 170.
11. Конституція Португальської Республіки від 2 квітня 1976 р. (1976). Available at: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portug-r.htm
12. Федеральна конституція Швейцарської конфедерації, затверджена загальнонаціональним та кантональним голосуванням 18 квітня 1999 р., вступила в силу із 1 січня 2000 р. (2000). Available at: <http://www.ditext.com/swiss/constitution.html>
13. Шаповал, В. М. (2005). Сучасний конституціоналізм. Київ: Юрінком Інтер, 560.
14. Про політичні партії в Україні (2001). Закон України № 2365-III. 05.05.2001. Відомості Верховної Ради України, 23, Ст. 118.
15. Про громадські об'єднання (2013). Закон України № 4572-VI. 22.03.2012. Відомості Верховної Ради України, 1, Ст. 1.
16. Про звернення громадян (1996). Закон України № 393/96-ВР. 02.10.1996. Відомості Верховної Ради України, 47, Ст. 256.
17. Парламент ФРН: повноваження та внутрішня організація. Конституційне право зарубіжних країн. Available at: https://studme.com.ua/172809244448/pravo/parlament_frg_polnomochiya_vnutrennyaya_organizatsiya.htm
18. Комітети Європейського парламенту. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Комітети_Європейського_парламенту#Список_комітетів
19. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) (1998). Закон України № 137/98-ВР. 03.03.1998. Відомості Верховної Ради України, 34, Ст. 227.
20. Про соціальний діалог в Україні (2011). Закон України № 2862-VI. 23.12.2010. Відомості Верховної Ради України, 28, Ст. 255.

Received date 08.06.2020

Accepted date 23.06.2020

Published date 10.07.2020

Колодій Олексій Анатолійович, кандидат юридичних наук, старший викладач, кафедра теорії держави та права, Національна академія внутрішніх справ, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна, 03035